

L'illa al fosquet

INTERIOR D'UNA FERRETERIA

«...salsas que chocan y cohetes que explotan»

Joan J. Gomila
Arquitecte

Sentir un arquitecte que et diu que un espai interior ha d'estar fet com «salsas que chocan y cohetes que explotan» produeix, automàticament, un interès excepcional i un cert misteri. Crea una expectativa de moviment i que alguna cosa esclatarà en un espai que se suposa estàtic. Sona a agitació marina i a il·luminacions estel·lars. Vistes les poques imatges que ens han arribat de la ferreteria, aquestes sensacions devien ser el que els sentits captaven en el moment d'entrar a l'interior de la botiga Casa Mañach, construïda l'any 1911, al carrer Ferran de Barcelona, per l'arquitecte, inclassificable creador d'obres úniques, Josep Maria Jujol. Un arquitecte que va començar la seva feina a l'ombra de Gaudí, de la qual no es va poder lliurar mai, i que va fer actuacions ben lluminoses a la Catedral de Mallorca. La ferreteria Mañach fou una petita obra quant a dimensions, encara que una gran obra pel que fa a concepció arquitectònica, que Pep Llinàs ha destriat en un estudi d'investigació minucios i atractiu, convertit en llibre. «Salsas que chocan y cohetes que explotan», expressió de Jujol, dita en castellà, tal com ens ha arribat fins avui i que m'encanta per la seva sonoritat, igual que *Sospecha de estiercol*, el títol que Llinàs ha posat al llibre que demà ens presentarà al soterrani de la Biblioteca Pública de Maó.

Josep Llinàs és arquitecte des de l'any 1969 per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona i ha estat professor a la mateixa escola, també a l'Escola d'Arquitectura del Vallès i a la Universitat Ramon Llull. Ha obtingut tres premis FAD. El primer l'any 1977, el segon l'any 1996, per la restauració del Teatre Metropol de Tarragona, precisament una obra de Josep Maria Jujol, i el 2006 per la biblioteca pública Jaume Fuster de Barcelona. També és Premi Nacional d'Arquitectura i Premi Ciutat de Barcelona. L'any 2002 va publicar el llibre *Sagues de esquina*, un recull d'articles, escrits i reflexions sobre l'arquitectura i els arquitectes que més li han interessat. Llinàs és un gran coneixedor de l'obra de

Jujol i des de fa bastants d'anys estudia i analitza els seus edificis, com una activitat enriquidora i que compagina amb la seva feina d'arquitecte contemporani. Ha realitzat un gran nombre d'edificis de tot tipus i qui vulgui conèixer més detalls del seu llarg camí d'arquitecte sensible i atent a tot allò que ens és pròxim pot consultar Google, com molt bé diu a les seves presentacions el meu jove amic Nicolás Faedo.

En Pep Llinàs té lligams amb Menorca. Crec recordar que va venir a fer part del servei militar a l'illa, o potser perquè era company de curs de Xavier Surinyach, un arquitecte mig menorquí, lligat a Ciutadella i a Sant Lluís. Però l'illa, per desgràcia nostra, no manté cap obra d'un dels millors arquitectes espanyols actuals. Un bloc d'habitatges a Ferreries, dissenyat just acabada la carrera, s'ha transformat amb el pas del temps, i la darrera possibilitat de construir el nou Conservatori a la Sala Augusta de Maó, projecte que ell va guanyar en un concurs realitzat no fa gaires anys, sembla que no es construirà seguint el seu magnífic projecte de cobertes que volen i volums que es mouen.

Sospecha de estiercol ens explica, metafòricament, l'enigmàtica ferreteria Casa Mañach de Barcelona. Juga amb el fens i el seu valor nutrent, amb el seu poder regenerador, amb la seva capacitat per fer néixer noves obres, que no tindran voluntat de permanència, sinó que, igual que els productes d'un hort, crei-

xeran, maduraran, seran tractades amb cura, consumides, i les restes de les quals es desfaran per convertir-se, altre cop, en nutrients de noves produccions. Però tot açò ho explicarà en detall i molt millor en Pep Llinàs demà al fosquet.

Just per completar aquesta breu presentació, m'interessa fer veure com aquesta metàfora que planteja *Sospecha de estiercol* s'aplica a l'arquitectura de Jujol i fa evident una manera de dissenyar, de crear, més pròpiament de construir, on l'arquitecte va formant la seva obra, no des del projecte que va dibuixar en un temps passat, sinó des de les transformacions que aplica sobre els materials en el moment de construir l'edifici, l'espai, les escultures, que havia esbossat en aquell projecte inicial. Es tracta d'obres on l'arquitectura és concebuda com una acumulació d'elements comuns, quotidians, potser vulgars, recuperats d'aquí i d'allà, incorporats al procés de creació sobre la base de donar-los un nou valor que en el seu estat original no tenien. Elements que són fràgils, però vius, que faran que l'obra tenguin una data de caducitat, que no sigui perenne. Aquesta suma d'objectes usats s'afegeix a la idea que l'arquitectura no ha de ser, necessàriament, un producte

excessivament net, nou, ordenat, simètric, seriós, sinó un esdeveniment festiu, una obra que, amb el pas del temps, podria ser reduïda al no-res. Obres d'arquitectura que desapareixeran, però que seran inspiradores de noves obres d'arquitectura.

Creacions que seran el substrat per a la germinació d'alguna cosa nova.

A *Sospecha de estiercol* Pep Llinàs fa una anàlisi minuciosa de la façana de la ferreteria Mañach i ens convida a participar en la investigació que ha fet, a seguir al ritme d'un thriller que

ens condueix per camins inesperats que ens mostren la personalitat de Jujol, la seva manera de ser, la seva religiositat, el seu catalanisme i la seva prodigiosa imaginació a l'hora de crear. A través d'una deconstrucció dels únics plànols existents, d'anar eliminant capes sobreposades sobre l'alçat i secció originals de la petita façana de la ferreteria, un paper ple de dibuixos afeïts, croquis sobreposats i carregat d'una mescla caòtica d'idees allà grafades, en Pep ens descobreix el sentit darrer de la concepció d'un enfront que sorprèn per la seva profusió d'imatges estrafolàries. Una proposta festiva d'una vida que comença després d'una tragèdia humana de grans proporcions, com va ser la Setmana Tràgica de Barcelona del juliol del 1909.

Qui podia quedar impassible davant aquella façana petita però estrident del carrer Ferran, a principi del segle XX, amb els fanals movent-se per l'aire mariner que venia del port?

Qui podia controlar la curiositat d'anar a mirar què hi devia haver rere aquella porta amb vidres de formes estranyes i construïda amb fustes, que semblaven recollides a la mar?

Qui no voldria saber què s'hi venia, en aquella botiga gens convencional, amb un cartell quasi il·legible?

La solució era obrir la porta i just gaudir veure com l'arquitecte Jujol havia fet realitat una arquitectura concebuda amb tot allò que ja hi era, amb materials ben coneguts en la nostra vida quotidiana, sospita de fens que ell recull per fer-los germinar en una nova obra. En paraules del mateix Llinàs en el seu escrit de 1986 *Jujol, una insòlita capacitat para detener el tiempo*: «Poquísima arquitectura ha recogido de su tiempo un fragmento íntegro de aquello que no pasa a la historia, la realidad vida sin menoscabo de ninguno de sus atributos. El prodigio jujoliano: su insólita capacidad para detener el tiempo, para congelar en el aire todo lo que está a su alcance, sin jerarquías ni interrelaciones, y hacer desembarcar frente a nosotros, como un mago que salva, un alegre testimonio de la existencia del Paraíso Terrenal».